

LBAS VĒSTIS

Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības izdevums Nr. 189

Janvāris, 2023

LBAS pieprasa sasaukt NTSP sēdi, aicina politiķus pildīt priekšvēlēšanu solījumus

Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība (LBAS) šodien nosūtījusi vēstuli Ministru prezidentam Krišjānim Kariņam, kurā aicina sasaukt Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes (NTSP) sēdi 6. februārī. Saņāksmē LBAS rosina apspriest LBAS iesniegtos priekšlikumus likumprojektā “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”.

Kā pirmo priekšlikumu LBAS norāda LBAS biedru iemaksu - biedru naudas iekļaušanu iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) attaisnotajos izdevumos, uzskaitot to kā IIN pārmaksu, kas atgūstama, iesniedzot ikgadējo gada ienākumu deklarāciju. LBAS kā

viens no nacionālā trīspusējā sociālā dialoga partneriem pārstāv ne tikai biedru intereses, bet arī kopējās darba ņēmēju intereses, veicot labklājības nodrošināšanas funkcijas sabiedrībā. LBAS ir vienīgā arodbiedrību apvienība Latvijā, kura pārstāv darba ņēmēju intereses trīspusējā sociālajā dialogā profesionālās dzīves kvalitātes kontekstā. LBAS ieskatā arodbiedrību biedru iemaksas ir iekļaujamas kā IIN attaisnotais izdevums, kas motivētu līdzdalībai LBAS nozaru arodbiedrībās un potenciāli veicinātu pilsonisko līdzdalību, jo demokrātiska sabiedrība nav iedomājama bez aktīvas iedzīvotāju, tostarp nodarbināto līdzdalības dažādos normatīvo aktu izstrādes procesos.

LBAS ieskatā, jo vairāk iedzīvotāju tiks motivēti pilsoniskajai līdzdalībai nevalstiskā sektora organizācijās ar sociālā partnera statusu, jo būs plašāka iespēja panākt lielāku to pārstāvniecību, kas sekmēs plašāku nozaru pārklājumu un līdz ar to arī kvalitatīvu sociālo dialogu.

Vēl kā būtisku iekļaut likumprojektā par valsts budžetu LBAS uzskata priekšlikumu par IIN atvieglojumu palielināšanu darba koplīgumā noteiktajiem un darba devēja apmaksātajiem izdevumiem - par transportu, dienesta viesnīcu/naktsmītņi, vispārējo profesionālo un augstāko izglītību, attiecinot tos arī uz valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībās un budžeta iestādēs nodarbinātajiem. Likuma par IIN 8. panta par gada apliekamā ienākuma avotiem 15. punkts nosaka: "No maksātāja ienākumiem, par kuriem maksā algas nodokli, izslēdz darba devēja apmaksātos darba koplīgumā noteiktos darbinieka ēdināšanas izdevumus un ārstniecības izdevumus, ja netiek pārsniegti 480 eiro gadā (vidēji 40 eiro mēnesī) un darba devējs izpilda vairākus nosacījumus." Lai kompensētu kopējās patēriņa cenu līmeņa izmaiņas, ar IIN neapliekamā summa būtu jāceļ vismaz līdz 960 eiro gadā (80 eiro mēnesī). LBAS aicina Finanšu ministriju un citas iesaistītās puses paplašināt IIN atvieglojumus, kas attiecināmi uz koplīgumos atrunā-

tiem darba devēja izdevumiem par darbiniekiem, lai turpinātu veicināt jēgpilnu atbalsta instrumentu paplašināšanu.

Vēl LBAS rosina darba devēja segto attālinātā darba izdevumu robežas paaugstināt no 30 eiro līdz 50 eiro, paredzot to koplīgumā. Šī LBAS prasība pamatota gan ar straujo inflācijas pieaugumu 2022. gadā, gan ar dažādu pētījumu rezultātiem. Piemēram, Valsts darba inspekcijas tematiskā pārbaude par attālināto darbu (aptaujā atbildes snieguši 7202 respondenti) atklāja virkni problēmu, kuras rada darbs ārpus biroja. Uz vaicāto, vai attālinātajam darbam veltāt vairāk laika nekā strādājot birojā, 34% respondentu atbildējuši apstiprinoši.

Vēl LBAS prasībās iekļauti priekšlikumi par neapliekamā minimuma robežu pārskatīšanu, komandējuma (Latvijas teritorijā) dienas naudas apmēra pārskatīšana un VSAOI atliktās nomaksas problēmas risinājums, kas skar pensionārus, kuri pensionējas VSAOI samaksas termiņa pagarinājuma laikā.

Visi LBAS priekšlikumi likumprojektam "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" nosūtīti Valsts kancelejai, visām ministrijām un Saeimai.

Valdība, arodbiedrības un darba devēji pārrunā valdības rīcības plāna izstrādi un valsts budžeta prognozes

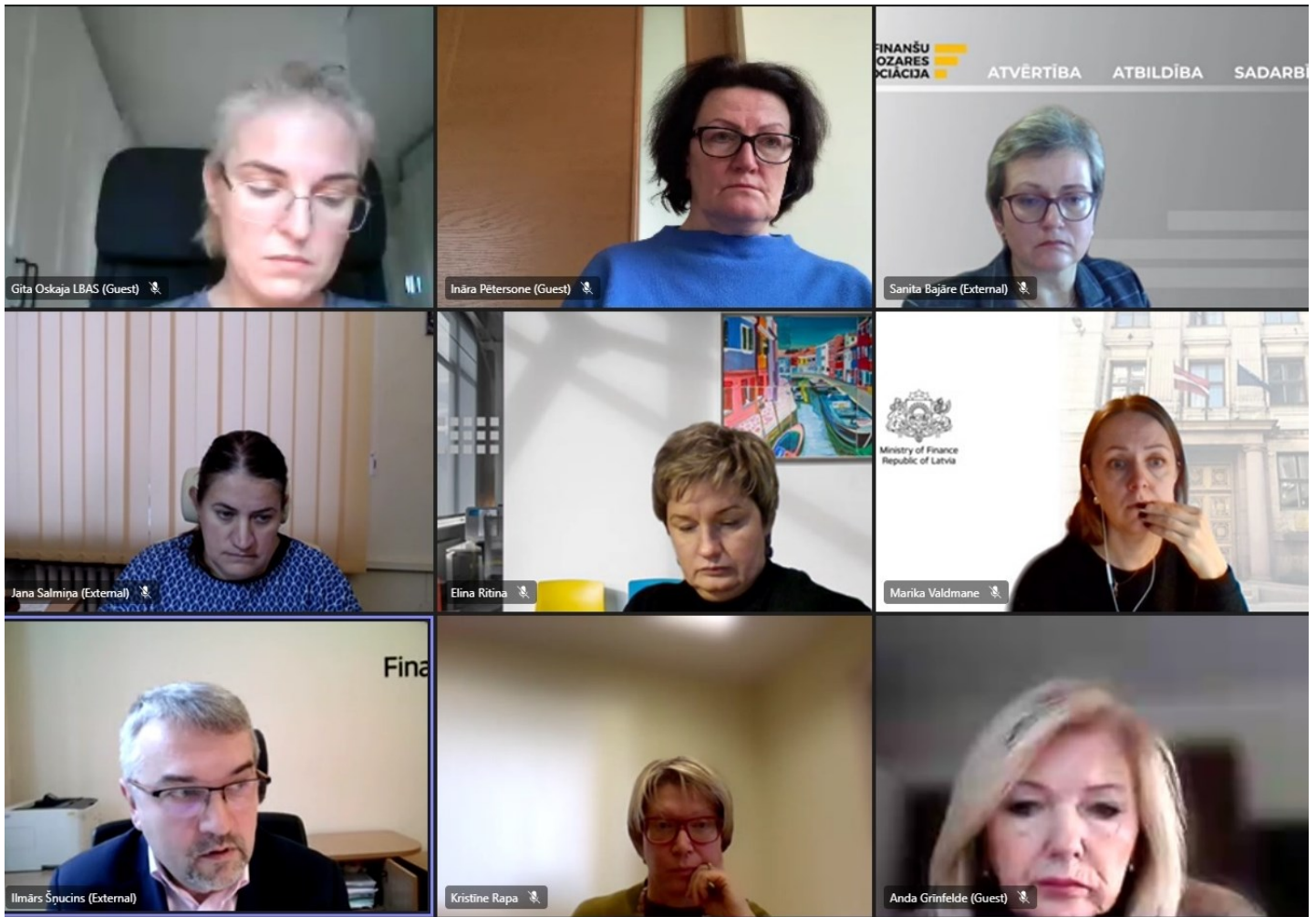
Ceturtdien, 5. janvārī, notika Nacionālās Trīspusējās sadarbības padomes (NTSP) sēde, kurā tika apspriests valdības rīcības plāna izstrādes process un makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozes 2023., 2024. un 2025. gadam. Sēdi šoreiz vadīja Ministru prezidents Krišjānis Kariņš.

LBAS) priekšsēdētājs Egils Baldzēns sacīja: "Šodien vienojāmies, ka valdības rīcības plāna tapšanā tiks iesaistītas NTSP apakšpadomes, un nozares sociālajā dialogā varēs vienoties par labākajiem priekšli-

kumiem, arī par tām vajadzībām, kas jāņem vērā, veidojot valsts budžetu. Esam gandarīti, ka fiskālā telpa ir paplašinājusies līdz vairāk nekā 200 miljoniem, kas dod cerību, ka tiks realizētas jau izteiktās apņemšanās veselības aprūpē, izglītībā, saistībā ar Valsts meža dienesta darbinieku algām, kā arī citos jautājumos. Tāpat ļoti svarīga ir koplīgumu atbalsta politika, ietverot arī valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības un valsts un pašvaldību institūcijas."

VAIRĀK LASIET [ŠEIT](#).

LBAS uzstāj uz aktīvāku sociālo partneru priekšlikumu nostiprināšanu valdības rīcības plānā

LBAS 16. janvārī NTSP Budžeta un Nodokļu apakšpadomē tikās ar sociālajiem un sadarbības partneriem, lai diskutētu par valdības rīcības plānā iekļaujamajiem nodokļu politikas, nodokļu administrēšanas un ēnu ekonomikas jautājumiem. Lai arī LBAS ir gandarīti par aktīvu sociālo partneru iesaisti VRP izstrādes procesā, tomēr LBAS uzstāj uz aktīvāku sociālo partneru priekšlikumu nostiprināšanu rīcības plānā kā nākotnes politikas veidošanas uzdevumus. LBAS vēlas redzēt, ka rīcības plānā tiek iestrādāti tādi uzdevumi kā regulāra un ekonomiski pamatota diferencētā neapliekamā minimuma pārvērtēšana, koplīgumu stiprināšana caur IIN atbalsta mehānismu paplašināšanu, arodbiedrību biedru naudas ieskaitīšana attaisnotajos izdevumos, u.c.

NTSP apakšpadomēs apspriež valdības rīcības plānu

12. janvārī notika piecas Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes (NTSP) apakšpadomju sēdes, kurās tika apspriesti sociālo partneru un ministriju priekšlikumi valdības rīcības plānam.

Apvienotā Darba lietu trīspusējās sadarbības apakšpadomes (DLTSA) un Sociālās drošības apakšpadomes (SDA) sociālie partneri vienojās par rīcības plāna priekšlikumiem. Lielākā daļa no LBAS priekšlikumiem tika ņemti vērā. Īpaši LBAS uzsver, ka tika panākta vienošanās, ka jāturpina sarunas par koplīgumu pārklājumu 80% apmērā, atbilstoši

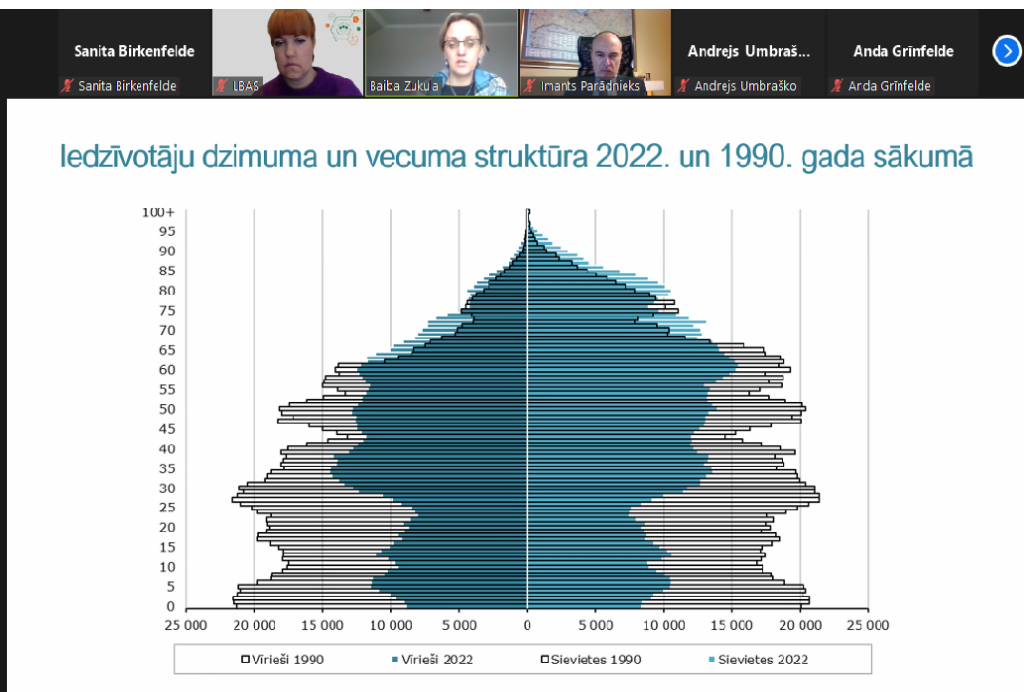
Direktīvas par adekvātu minimālo algu ES noteiktajam. LBAS vērsa uzmanību arī vairākiem jautājumiem, kuri skar ģimenes tiesības un labklājību, t.sk., par pirmsskolas izglītības, bērnu aprūpes un organizēta brīvā laika pakalpojumu pieejamību. LBAS un Labklājības ministrija turpinās darbu pie tādiem jautājumiem kā pensiju indeksācija divas reizes gadā, bērna kopšanas pabalsta pārskatīšana atbilstoši sociāli ekonomiskajam rādītājam un citiem jautājumiem.

VAIRĀK LASIET [ŠEIT](#).

LBAS izglīto biedrus

4. janvārī LBAS organizēja vebināru LBAS dalīborganizāciju biedriem par aktualitātēm demogrāfijā un tās ietekmi uz valsts sociālās drošības sistēmu.

Par aktualitātēm demogrāfijā un ar to saistītiem jautājumiem pastāstīja Baiba Zukula, Centrālās statistikas pārvaldes Sociālās statistikas departamenta direktore. Savukārt par sociālās drošības jautājumu aktualitātēm tautas ataudzes stratēģijas kontekstā informēja Imants Parādnieks.

Centrālās statistikas pārvaldes Sociālās statistikas departamenta direktore Baiba Zukula savā prezentācijā iezīmēja skaudru ainu attiecībā uz iedzīvotāju skaitu – ja 1990.gada sākumā Latvijā dzīvoja 2 668 140 cilvēku, tad 2022.gada sākumā iedzīvotāju skaits bija vien 1 875 757 cilvēku, turklāt dabiskais pieaugums saglabājas negatīvs. Tas nozīmē, ka mirušo skaits pārsniedz piedzimušo skaitu – 2021.gadā piedzima 17,4 tūkstoši bērnu, bet mirušo skaits sasniedza 34,6 tūkstošus. Turklāt iedzīvotāju paredzamais mūža ilgums Latvijā ir zemāks nekā vidēji ES – Latvijā 2021.gada tie bija 73,1 gadi, savukārt vidēji ES tie bija 80,1 gadi. Kaut arī aizbraukušo skaits pēdējos gados ir samazinājies, migrācijas saldo joprojām ir negatīvs – emigrē vairāk nekā imigrē.

Savukārt Imants Parādnieks savā prezentācijā runāja par tautas ataudzes stratēģiju. I. Parādnieks atsaucās uz Nacionālo attīstības plānu, kurā kā mērķis ir noteikts, ka 2027. gadā mērķa indikatoru summārais dzimstības koeficients ir 1,77 bērnu uz vienu sievieti (bāzes rādītājs 2018.gadā – 1,61 bērnu), savukārt reemigrantu skaitam jāsasniedz 6000 2017.gadā (bāzes vērtība 2018.gadā – 4 850 reemigranti). I. Parādnieks savā prezentācijā norādīja arī uz to, ka mā-

tes vidējais vecums palielinās – vidēji 2021. gada mātes vidējais vecums bija 30,2 gadi, palielinās arī pirmo laulību noslēgšanas vidējais vecums – ja 1995. gadā sievietes vidējais vecums, kad noslēdza pirmo laulību bija 22,8 gadi, tad 2021.gadā tie bija jau 31,2 gadi. I. Parādnieks norādīja, ka demogrāfisko situāciju ietekmē vairāki faktori – valsts ekonomiskā izaugsme, komfortabli dzīves apstākļi, pozitīva grūtniecības, dzemdību pieredze, bērnu audzināšanas pieredze un pakalpojumu pieejamība, krīzes situācija un valstiska atbildība, sakārtota un droša dzīves telpa, ģimenei draudzīga sabiedrība, profesionāla izaugsmes iespējas, veselība un ģimene kā vērtība. Nākotnes rīcības virzieni ir: ģimenes vērtību spēcīnāšana sabiedrībā; bērna attīstība, audzināšana un aprūpe; dzīves kvalitātes uzlabošana ģimenēs ar bērniem; jauniešu pastāvīgas dzīves sākums; latvieši pasaulē un atgriešanās Latvijā.

Katrs rīcības virziens iezīmē darāmos darbus un nepieciešamos grozījumus normatī-

vajos aktos, piemēram, pirmais rīcības virziens ietver sociālo taisnīgumu, proti, pensiju sistēmas vecākiem līdzsvarošana, nodrošinot, ka par bērnu kopšanas laiku – valsts veic sociālās iemaksas pensiju kapitālā tādā pat apmērā, kā strādājot vai minimālā VSAOI apmērā. Vai, piemēram, valsts darba devēja vietā pirmo mēnesi veic VSAOI iemaksas jaunajam uz laiku pieņemtajam un apmācāmajam darbiniekam, kurš stājies pirmsdzemdību atvaļinājumā devušās darbinieces vietā.

Savukārt 31. janvārī risinājās LBAS vebinārs "2022. gada tiesu prakse darba tiesību jomā".

2022. gadā tika pieņemti vairāki būtiski spriedumi, tostarp, par sociālo dialogu darba tiesībās, dubultās sodīšanas aizliegumu, atkārtota pārbaudes laika noteikšanu, konkurences ierobežojumu pēc darba tiesisko attiecību izbeigšanās un citi, kas ietekmēs mūsu turpmāko ikdienas darbu un Darba likuma interpretēšanu un piemērošanu. Seminārā uzstājās LBAS jurists Kaspars Rācenājs.

VISUS LBAS VEBINĀRU IERAKSTUS MEKLĒJIET LBAS YOUTUBE KANĀLĀ: [LBAS arodbiedrības @lbasarodbiedrības5014](#)

LBAS tiekas ar Eiropas Komisiju

16. janvārī notika tiešsaistes sociālo partneru tikšanās ar Eiropas Komisijas pārstāvjiem Eiropas Semestra ietvaros. Šādu tikšanos Eiropas Komisija rīko ik gadu, lai sagatavotu ziņojumu par Latviju, kāš vēlāk kļūst par pamatu rekomendācijām Latvijai.

EK pārstāvjus interesēja tādi jautājumi kā sociālo partneru iesaiste, īstenojot Latvijas Atveseļošanas un noturības plānu (ANM), skatījums uz jauno valdības deklarāciju un izvirzītajām prioritātēm, Latvijas galvenie sociāli ekonomiskie izaicinājumi vidējā termiņā, gaidāmās reformas un investīcijas, nepieciešamās reformas un investīcijas Latvijas veselības sistēmā

(ja nepieciešamas), gaidāmās reformas un investīcijas digitālajā transformācijā. LBAS uzsvēra, ka gaidāmās Valdības reformas neparedz medikū algu nepieciešamo pieaugumu un būtisku darba samaksas paaugstināšanu izglītības nozarē, kas var kavēt ANM mērķu sasniegšanu nepietiekama personāla pieejamības dēļ šajās nozarēs. ANM mērķu sasniegšanu kavē arī citi sociāloekonomiskie izaicinājumi, piemēram, inflācija, patēriņa un energoresursu cenu pieaugums, kas ir straujāks par ienākumu (darba samaksas) pieaugumu.

VAIRĀK LASIET [ŠEIT](#).

Senāta spriedumi darba tiesībās (1)

Tēzes: * Ārsta atzinuma par personas veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam tvērumā ietilpst ne tikai personas veselības stāvokļa novērtējums (Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu

Nr. 219 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude" 3. pielikuma "Obligātās veselības pārbaudes karte" 11. punkts), bet arī arodslimībās sertificētā ārsta īpašās piezīmes un ieteikumi darba devējam (Obligātās veselības pārbaudes kartes 12. punkts).

* Tiesai ir jāpārbauda, kādus pasākumus darba devēja ir veikusi, lai ievērotu arodslimību ārsta ieteikumus un darbiniece nezaudētu darbu, kā arī kādas ir darba devējas iespējas atbilstoši normatīvo aktu prasībām nodarbināt darbinieci, kurai ir arodslimība, līdzšinējā vai citā darbā. Tiesai ir jānoskaidrot vai darbiniece spēj veikt nolīgto darbu veselības stāvokļa dēļ.

Par **Senāta Civillietu departamenta 2022.gada 6. janvāra spriedumu lietā SKC-148/2022 (C33366520)** VAIRĀK LASIET [ŠEIT](#).

Senāta spriedumi darba tiesībās (2)

Senāta Civillietu departamenta 2022. gada 31. marta spriedums lietā SKC-58/2022 (C30510020)

Tēzes:

Gadījumā, kad darba attiecības formāli izbeigtas un tūlīt atkārtoti nodibinātas ar vienu un to pašu darbinieku, darbiniekam faktiski nepārtraucot darba veikšanu, tiesai, izvērtējot lietas faktiskos apstākļus, apsverams, vai nav notikusi tiesību – noteikt pārbaudes laiku – ļaunprātīga izmantošana no darba devēja puses, tādējādi pasliktinot darbinieka tiesisko stāvokli.

Darījumi, kuros ir Civillikuma 1438.pantā norādītais gribas defekts (gribas faktiski nav), ir nederīgi jeb absolūti spēkā neesoši no noslēgšanas brīža, un tiesvedības gaitā tiesai darījuma absolūta spēkā neesa-

mība ir jāņem vērā ex officio.

Senāts spriedumā izteica šādas atziņas:

Par Civillikuma piemērošanu darba tiesiskajās attiecībās

Atbilstoši Darba likuma 1.pantam un 28.panta trešajai daļai Civillikuma noteikumi ir piemērojami arī darba tiesiskajām attiecībām un darba līgumam, ciktāl Darba likumā un citos normatīvajos aktos, kas regulē darba tiesiskās attiecības, nav noteikts citādi.

Darba likumā un citos normatīvajos aktos, kas regulē darba tiesiskās attiecības, nav ietvertas normas, kas paredz gribas defektu tiesiskās sekas, tādēļ jāievēro Civillikuma noteikumi.

PAR VISĀM SENĀTA ATZIŅĀM LASIET [ŠEIT](#).

Vai pastāv dzimumu līdztiesība?

Uz šo jautājumu vislabāk var atbildēt Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts, kurš ir izveidojis Dzimumu līdztiesības indeksu.

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta ikgadējā novērtējumā 2022. gadā Latvijas dzimumu līdztiesības indekss ir samazinājies. Kādi tam ir iemesli? Lai saņemtu atbildi uz šo jautājumu un palūkoties uz citām aktualitātēm dzimumu līdztiesības jomā, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība (LBAS) šī gada janvārī organizēja Dzimumu līdztiesības forumu. To ikviens interesents var noskatīties LBAS YouTube kanālā: <https://youtu.be/Bq2ncY-0lWU>

Dzimumu līdztiesības indekss ir instruments, kurš uzrauga jeb mēra progresu dzimumu līdztiesības jomā sešās kategorijās: darbs, nauda – darba samaksa, zināšanas, vardarbība, laiks un veselība. Indeks tiek mērīts skalā no 1 (pilnīga nevienlīdzība) līdz 100 (pilnīga vienlīdzība) punktiem. Vēl tiek ņemti vērā

tādi aspekti kā diskriminācija saistībā ar vecumu, invaliditāti, izglītību, ģimenes stāvokli, bet tiem ir maza ietekme uz kopējo rezultātu.

Latvija ar 61,4 punktiem ierindojas 16. vietā, un tas ir mazāk nekā vidēji Eiropas Savienībā. Kopš 2010. gada indekss ir palielinājies par 6,2 procentpunktiem, taču kopš 2019. gada indekss nav mainījies un 2022. gadā pat samazinājās par 0,7 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2021. gadu. Taču Latvija ierindojas starp tām valstīm, kuras strauji virzās uz Eiropas Savienības vidējo rezultātu, un tās ir – Igaunija, Horvātija, Kipra, Malta un Portugāle. Savukārt tādās valstīs kā Bulgārija, Čehija, Grieķija, Lietuva, Ungārija, Polija, Rumānija un Slovākija indekss stāv uz vietas – tas nemainās.

Kurās jomās Latvijas indekss ir samazinājies? Galvenokārt – kategorijā Zināšanas (-3,2 procentpunkti), tas nozīmē, ka ir palielinājusies profesiju segregācija un dalība mācību aktivitātēs. Nedaudz ir samazinājusies dzīves kvalitāte, taču tāds rādītājs kā nauda ir palielinājies.

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts ir salīdzinājis pa gadiem arī nabadzības riska līmeni sievietēm un vīriešiem, pieaudzis ir to sieviešu īpatsvars, kuras ir pakļautas nabadzības riskam. Kopš 2019. gada ir pieaudzis nabadzības riskam pakļauto cilvēku īpatsvars – gan vīriešu, gan sieviešu vidū, taču sievietēm šis rādītājs ir augstāks, t.i., sievietes ir vairāk pakļautas nabadzības riskam nekā vīrieši. Neskatoties uz to, ka sievietes ar augstāko izglītību (40%) ir gandrīz divreiz vairāk nekā vīriešu (23%) ar augstāko izglītību.

VISU RAKSTU LASIET [ŠEIT](#).

Ko uzrāda darba sludinājumi tiešsaistē par ukraiņiem ES?

Kopš kara sākuma Ukrainā ir būtiski palielinājies bēgļu skaits no Ukrainas, attiecīgi ir palielinājies sniegtais atbalsts gan mājokļa pieejamībā, veselībai, nodarbinātībai. Viens no atbalsta veidiem ir arī izglītības pieejamība Ukrainu bēgļiem.

Ir izveidotas jaunas tiešsaistes darba sludinājumu platformas (OJA – online job advertisement), kuras piedāvā darbu tieši ukraiņiem, vairākās valstīs platformas ir attīstījušas nacionālās jeb valsts vadošās tiešsaistes darba sludinājumu platformas. Darba devēji un nacionālās nodarbinātības aģentūras ir sa koncentrējušas spēkus, lai piesaistītu strauji augošo Ukrainas darbaspēku ES.

Kā raksta CEDEFOP, OJA dati nav visaptverošs brīvo darba vietu avots. Daudzi ukraiņi, īpaši tie, kas meklē mazāk kvalificētu darbu, visticamāk ir atraduši darba iespējas, izmantojot citus kanālus, piemē-

ram, informāciju, kas ievietota sociālajos medijos vai sazinoties ar kolēģiem ukraiņiem (tā sauktie migrantu tīkli).

Cedefop analīze liecina, ka pirms kara tika publicēti aptuveni 3000 OJA mēnesī, kuru mērķauditorija bija ukraiņi. Jau 2021. gada rudenī bija vērojama augšupejoša tendence, kad spriedze un Krievijas spēku palielināšanās pie Ukrainas robežām kļuva ievērojama. No 2021. gada oktobra līdz 2022. gada februārim bija vidēji 5000 OJA. 2022. gada martā un aprīlī to bija 18 000, maksimumu sasniedzot maijā (vairāk nekā 20 000). Kopš tā laika OJA skaits ir samazinājies, jo daudzi ukraiņi izvēlējās atgriezties savā dzimtenē, neskatoties uz notiekošo karadarbību un bīstamajiem apstākļiem.

VISU RAKSTU LASIET [ŠEIT](#).

LBAS Tautsaimniecības padomes sēdē

30. janvārī notika LBAS Tautsaimniecības padomes sēde. Tās mērķis - apspriest 2023.gada valsts budžeta prioritātes un Latvijas nodokļu politikas ietvaru 2024.-2027. gadam. Sanāksmē tika noteiktas vairākas galvenās prioritātes, piemēram, iniciatīva ieviest regulējumu, kas arodbiedrību biedru naudu noteiktu kā neapliekamus izdevumus, kā arī nepieciešamība pārskatīt neapliekamo minimumu un pielāgot to esošajiem algu līmeņiem. Lai veicinātu darba koplīguma slēgšanu, LBAS lūdz arī paplašināt ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo nodokļu atvieglojumus par kolektīvās vienošanās pabalstiem strādājošajiem, piemēram, izglītības un apmācības

izdevumiem, transporta izdevumiem. Tāpat notika diskusija par sociālo partneru nesenažiem priekšlikumiem darbaspēka nodokļu sloga samazināšanai atbilstoši citu Baltijas valstu darbaspēka nodokļu līmenim. Lai gan LBAS principā neiebilst pret darbaspēka nodokļu samazināšanu, mēs redzam tikai ierobežotus nodokļu samazinājuma logus un prasām, lai jebkādi sociālo iemaksu samazinājumi tiktu veikti tikai tad, ja tie tiek kompensēti no citiem avotiem, piemēram, pamatbudžeta. Turklāt arodbiedrības ir pret jebkādiem sociālo pārvedumu samazinājumiem pašreizējā ekonomikā, pieaugot dzīves dārdzībai.

Ko jaunieši domā par arodbiedrībām?

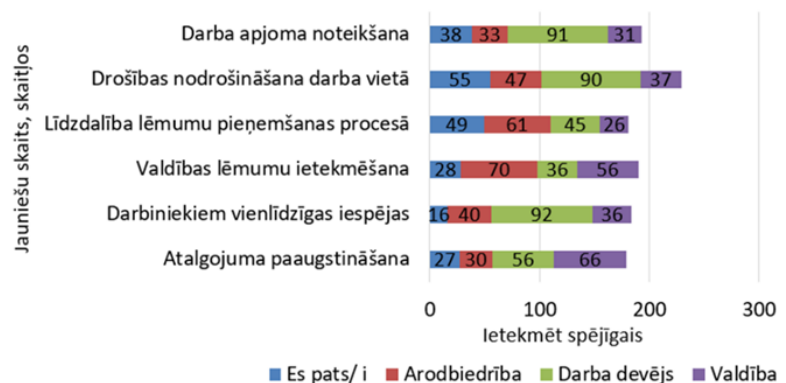
Kas arodbiedrībām jādara, lai jaunietis tās pamanītu?

Jau ilgstoši Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības (LBAS) Jauniešu padomes viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir izprast kultūras izmaiņas darba tirgū jeb, paaudzēm mainoties, kāda ir jauno darbinieku izpratne par savām tiesībām, darba attiecību kārtēšanas procesu, kā arī par arodbiedrību lomu tajās. Nav noslēpums, ka, mainoties paaudzēm, sabiedrībā kopumā mainās darba kultūra, tehnoloģijas ietekmē jauniešu uzvedību gan ikdienā, gan darba dzīvē. Veidi, kā jaunākās paaudzes nodrošina piekļuvi informācijai, personīgās vērtības, kas veidojas uzturoties konkrētās informatīvajās telpās un kopienās, tiek pārnestas arī uz to, ko jaunieši sagaida no darba tirgus un kādu veido darba vidi kolektīvos.

Lai noskaidrotu, kādas ir šobrīd studējošo un tikko pirmās darba gaitas uzsākušo jauniešu zināšanas par arodbiedrībām un cerot saprast uz ko LBAS Jauniešu padomei būtu jākoncentrējas komunikācijā ar jauniešiem, š.g. 18. janvārī LBAS Jauniešu padome sasauca gada pirmo sēdi, kurā uzklusēja Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju Universitātes Ekonomikas un Sabiedrības attīstības fakultātes studenti Kati Beāti Baltiņu, kas sava studiju projekta ietvaros veica pētījumu "JAUNIEŠU ATTIEKSME PRET ARODBIEDRĪBĀM". Studiju projekta mērķis ir noskaidrot, kā jaunieši attiecas pret

arodbiedrībām un kādas varētu būt iespējas ieinteresēt jauniešus līdzdalībai tajās. Pētījums, kas veikts studiju projekta ietvaros, ne vien palīdz izprast kādas ir jauniešu zināšanas par arodbiedrībām, bet sniedz indikācijas, kādi ir arodbiedrību trūkumi komunikācijā ar jauniešiem un kas arodbiedrībām būtu jādara, lai jauniešus veiksmīgāk sasniegtu un ieinteresētu stāties arodbiedrībās.

Lai novērtētu jauniešu iesaisti par to, kam ir galvenā loma dažādu darba attiecību noteikumu veidošanā, projektā tika uzdots jautājums: "kurš ir spējīgs ietekmēt darba vietā katru no minētajiem aspektiem?" (attēls Nr.1). Lielāko lomu arodbiedrībām jaunieši saskatīja valdības lēmumu ietekmēšanā, līdzdalībai lēmumu pieņemšanas procesā un nodro-

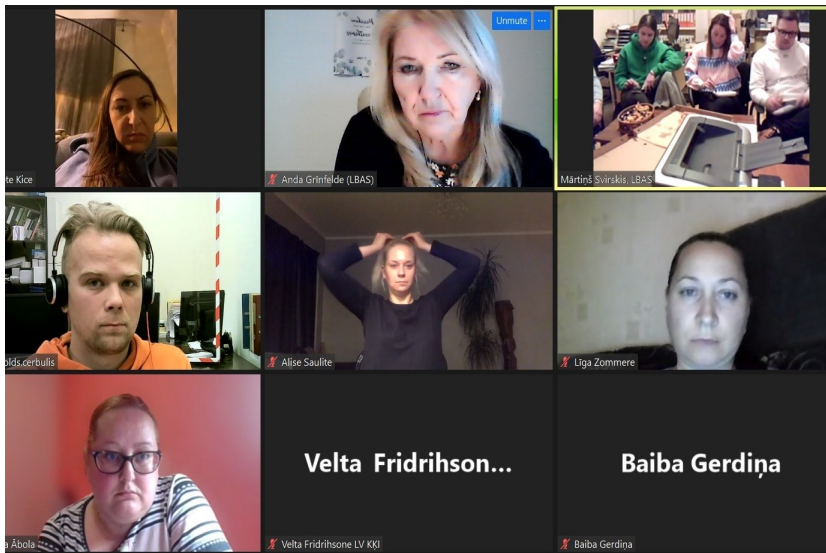

Autores pētījums

Ar darba dzīves kvalitāti saistītu problēmjaudājumu risināšanas iespējas

šinot aizstāvību darba uzteikuma gadījumā. Savukārt mazāko lomu arodbiedrībām jaunieši redz, nosakot darba apjomu, paaugstinot atalgojumu un nosakot darba laiku.

Šādi rezultāti parāda, ka, lai arī jauniešiem ir nojausma par to, kas ir arodbiedrības, tomēr jauniešiem līdz galam nav izpratnes par arodbiedrību lomu sociālā dialoga pārrunās ar darba devēju, vai pat trīspusējo sociālo dialogu, pārstāvēt darbinieku intereses nacionālā un starptautiskā līmenī.

Pētījumā jaunieši tiek aptaujāti arī par to, vai viņi pilnībā piekrīt vai drīzāk piekrīt tam, ka arodbiedrība aizsargā savu biedru intereses (pilnībā piekrīt 22.6% un drīzāk piekrīt 50%), uzrauga vai tiek ievērota darba drošība (pilnībā piekrīt 15.1% un drīzāk piekrīt 42.5%), risina konfliktus starp nodarbinātajiem un viņu darba devējiem (pilnībā piekrīt 21.7% un drīzāk piekrīt 49.1%) un piekrīt, ka arodbiedrības biedrs ir aizsargātāks no nepamatotas atlaišanas salīdzinājumā ar darba ņēmēju, kas nav arodbiedrības biedrs (pilnībā piekrīt 22.6% un drīzāk piekrīt 34.0%). Turklāt 49,1% no aptaujātajiem piekrīt vai gandrīz piekrīt, ka arodbiedrībām būtu jābūt katrā darbavietā, kamēr tikai 22% respondentu bija negatīva attieksme uz šo jautājumu.

Krietni mazāku uzticību jaunieši izrāda arodbiedrību spējām nodrošināt iepriekš minētos pakalpojumus, tikai 14,2% aptaujāto piekrīt, ka arodbiedrības Latvijā ir spēcīgas, turklāt lielākā daļa - 44,3% no respondentiem - uz šo jautājumu nespēja atbildēt, vai bija neitrāli, kas visticamāk nozīmē, ka šie jaunieši tiešā veidā nekad nav saskārušies ar arodbiedrībām, vai pat dzirdējuši par arodbiedrību darbību, kas liedz sniegt pamatotu vērtējumu par arodbiedrību spējām.

Pētījums parāda arī to, ka jauniešu attieksme pret arodbiedrībām nav negatīva, drīzāk piesardzīga, un no iestāšanās arodbiedrībās attur informācijas trūkums un neziņa. Vairāk nekā 58% jauniešu vai

nu ir arodbiedrību biedri, vai arī neizslēdz iespēju tajās iestāties, kamēr 41,6% nesaskata jēgu stāties arodbiedrībās.

Pētījumā tiek arī noskaidrotas jauniešu būtiskākās vērtības darba vietā un kopumā sabiedrībā, norādot cieņu/ cieņpilnu attieksmi, labklājību darba vietā, izaugsmes iespējas un brīvību, vērtības ir vairāk vērstas uz individu. Tajā pašā laikā tādas vērtības kā saistoši līgumi, labdarība, interešu pārstāvība/ lobisms, vienotība un vienlīdzība ir vairāk vērstas uz kolektīvu, un jaunieši tās kā sev būtiskas vai drīzāk būtiskas redz mazāk. Jaunieši, kas ir iesaistījušies vai vēlās iesaistīties arodbiedrībās, pauž lielāku piekrišanu iemesliem, kādēļ vērts kļūt par arodbiedrības biedru, piemēram, lai aizstāvētu darbinieku sociālās un ekonomiskās intereses, tomēr kopumā par galveno aspektu noteicēju darba vietā jaunieši uzskata darba devēju, mazāk esot informēti par arodbiedrību spējām. Kā parāda aptauja, jaunieši vairāk varētu būt ieinteresēti līdzdalībā arodbiedrībā, ja viņus izglītotu par arodbiedrību darbu jau skolas laikā un informētu par iespējām iesaistīties arodbiedrībā, ja tādas pastāv, uzsākot darbu jaunā vietā.

Pēc pētījuma uzklaušīšanas LBAS Jauniešu padomes pārstāvji iesaistījās arī diskusijā par to, kā labāk risināt izaicinājumus, kas saistīti ar jauniešu informēšanu par arodbiedrībām un kā to darīt jauniešiem pēc iespējas pievilcīgākā veidā. **Lai uzrunātu un informētu jauniešus par to iespējām iesaistīties arodbiedrību darbībā, arodbiedrībām vajadzētu būt aktīvākām sociālajos tīklos, īpaši Facebook, kas ir piemērotākā platforma izvērstai informācijai, kā arī TikTok un Instagram, kas ir piemērotas īsām, vizuāli pievilcīgām ziņām un video.** Viens no būtiskākajiem šķēršļiem jauniešu piesaistē ir neziņa par to, kas arodbiedrības ir, kā arī nepietiekamās zināšanas par darba tirgu, darba attiecībām, darbinieka tiesībām un drošību darba vietā. Līdz ar to, lai kompensētu trūkumus pamatizglītības programmās, arodbiedrībām būtu jānododas uz izglītības iestādēm, lai informētu un izglītotu jauniešus par arodbiedrību darbību un iespējamajiem labumiem iesaistoties. Kā arī neskatoties uz digitālo mediju ietekmi mūsdienu informācijas plūsmā, tomēr būtiska loma joprojām ir tradicionālajiem medijiem, kas bieži vien nodrošina informatīvo bāzi arī tām ziņām, kas apgrozās digitālajos medijos, kas nozīmē, ka gan digitālajos, gan tradicionālajos medijos ir nepieciešams vairāk atspoguļot arodbiedrību līdzšinējos sasniegumus.

Mārtiņš Svīrskis,
LBAS Jauniešu padomes koordinators